

Alte Drucke

LEXICON || THEOLOGICVM || COMPLECTENS || VOCABVLORVM DESCRIPTIONES, || Diffinitiones & interpretationes, omnibus sacræ Theologiæ stu-||diosis, ac ...

Altenstaig, Johann

Venetiis, [1579/1580]

De litera G.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150260

De litera G.

ABELLA, vt scribit Gabriel dist. 15. q. 5. lib. 4. dicitur præstatio quæ imponitur rebus v. sui hominū subiectis emendis aut vendendis, aut de loco ad locum transferendis, vt vino, carnibus, & cæteris ad vitam & usum pertinentibus. Vide & in dictione *Præstatio*.

GAUDIUM est passio concupiscibilis proueniens ex perfectionis appetitæ coniunctio ne, secundū interiorem apprehensionē sensus vel intellectus, secundum B. Thomam 4. sent. dist. 49. quæst. 3. art. 1. Vel sic: Gaudium est affectus animi aliquius præsentis boni opinione concepta, & differt à iubilo. Iubilum enim dicitur, vt scribit Greg. lib. 24. moralium, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam proditur motibus, quamuis nullis proprietatibus exprimitur. Idē 28. moral. Iubilatio dicitur quum cordis lætitia oris efficacia non expletur, sed quibusdam modis gaudium prodit quod ipse qui gaudet, nec tegere præualeat, nec explere. Differtque gaudium à delectatione, vt notat Brulefer dist. 4. dist. lib. 1. Omne enim gaudium est delectatio, non econtrariō. Gaudere enim propriè est solius voluntatis, delectatio autem potest esse in omni potentia cognitiua, etiam sensitiua. Vnde potentia gustatiua delectatur in cibo, auditus in sono melodioso. Gaudium autem præsentis vitæ est breue & caducum. de quo ita scribit Gerson parte secunda sermo. de omnibus sanctis, qui incipit: Beati qui lugent, in fine. Nonne, inquit, præterea gaudium præsens sicut punctus est, à quo linea miseriæ trahitur in infinitum, & qui ducunt in bonis dies suos, in puncto ad interna descendunt. Luctus bonus econtrā lineam describit gaudiorum & consolationem sine termino duraturam, qui breue hic & momentaneum tribulationis in nobis super modum immensum gloriæ pondus operatur in nobis per gratiam, & in futuro per gloriam.

GAUDIUM est duplex. Viæ, & patriæ. Gaudium viæ admittit tristitiam, gaudium patriæ nullam admittit calamitatem. Gaudium patriæ est duplex, scilicet essentialiale & accidentale, ut notat Gabriel dist. 11. q. vnica, art. 3. dub. 2. lib. 2. Gaudium essentialiale est, quod habetur de obiecto beatifico, quod est Deus, & est videre Deum. (vt scribit Brulefer. dist. 18. q. 4. lib. 3.) & amare ipsum: & dicitur aurea, dicitur & præmium substantiale, & denarius. Sed præmium consubstantiale secundum eundem est in parte sensitiua: non enim solū anima erit beata, sed omnes alij sensus erunt beati suo modo, quia quiescent, & summè delectabuntur in obiectis sibi conuenientibus. Gaudium accidentale, vt Gabr. ait, est quod de creatura habetur, siue de se, siue de alio: & dicitur præmium accidentale. Et augmentum gaudij est duplex, vt ibidem notat Gabr. scilicet secundum intensiōnem, & secundum extensiōnem. Præmium attenditur secundum additionem & vniōnem plurium graduum gaudij. Secundum, penes pluralitatem obiectorum, de quibus est gaudium, Et gaudium dicitur augeri, secundum Bonauent. dist. 45. circa literam libr. quarto, vel numerositate, vel intensiōne, siue qualitatiue. Augmentum gaudij quantum ad numerositatem, non ponit augmentum in præmio essentiali, quia illud est in vno solo, sed in præmio accidentali, quā cōsistit in gaudio de bono creato: & illud potest augeri maximè quantum ad obiectum, vt de pluribus gaudeat tunc quā prius. Hinc Magister distinct. 40. libr. quarto, sententia ait, quod maius est gaudium sanctorum in resurrectione & post, quā fuerit ante, & quod diuersa receptacula habebunt animæ sanctorum, Si loquamur intensiue (inquit Bonauen.) sic non augetur nisi per accidens, quia inclinatio animæ ad corpus, quæ ipsam retardat ne intensius feratur in summum cælum quā in illam auferatur. Sic de Angelis scribit Gabriel ubi supra, quod Angelorū custodientiū gaudium essentialiale, non augmentatur neque intensiue, neque extensiue, quia quantum ad hoc sunt perfectè beati. Beatitudo autem est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed ubi est itatus perfectus

fectus, ibi non est profectus. Sed bene gaudium accidentale Angelorum custodientium, augetur ex beatificatione custoditum intensiue & extensiue. De pluribus. n. gaudent, & ex euentu effectus desiderati creantur gaudium intensiue si praefuit, aut de nouo generatur. Sicut ex opposito tristitia de aduentu noliti secundum Augustinum 14. de Ciui. Dei, sed Angelus desiderat beatitudinem eius quem custodit: ergo. Item si gaudium est Angelis de vno peccatore poenitentiam agente, quanto magis & maius de beatitudine eiusdem poenitentis. Non autem maius extensiue, quia non de alio, sed de illo, de quo nunc habet gaudium conuersionis: ergo maius intensiue. Meretur & augmentum gaudij accidentalis Angelus per opera custodiarum. Non autem ex damnatione custoditi angelus custus tristatur, aut gemitum concipit, aut gloriae detrimentum incurrit. Tum quia vehemens gaudium & delectatio expellit omnem tristitiam etiam contingentem 7. Ethic. Tum quia beatitudini repugnat omnis tristitia & poena, sicut econuerso, miseriam omnis delectatio & gaudium. Vide latius ibi Gabriel ubi supra. Concordat Sanctus Bonaventura di. 11. art. 2. quaest. 2. libr. 2.

GAUDIUM ACCIDENTALE in beatis est duplex, ut scribit Richar. di. 49. art. 5. quaest. 7. libr. 4. sent. Quoddam est receptum specialiter à Deo misericorditer retribuente. Quoddam actum ab ipso beato recogitando bona opera sua, & sibi complacendo eis. Primum gaudium magis proprie habet rationem praemij quam secundum, quauis secundum aliquo modo habeat, eo quod omnia quae habent beati, principaliter à Deo sunt. Cum ergo beatis placeat se fecisse opera bona quae in peccato mortali fecerunt, maxime in quantum vident quod illa bona eos ad poenitentiam disposuerunt seu inclinauerunt, pro illis habent aliquod accidentale praemium, extendendo nomen praemij ad quodlibet gaudium bonorum, nec tamen sic gaudet de illis operibus, sicut de illis quae fecerunt in charitate, de quibus gaudent ratione operis operati & radices & formae, de alijs autem gaudent ratione operis operati tantum, ac pro illis habent aliquod accidentale

praemium à Deo specialiter datum. Haec Richardus.

GENERATIO est mutatio ex nō ente in ens, secundum Aristot. libr. de generatione & corrup. Vel sic, generatio est mutatio huius totius in hoc totum, nullo sensibili manente eodem ut subiecto, secundum eundem. Et de hac plura apud Physicos perquirito.

GENERATIO accipitur dupliciter, scilicet largè & strictè, ut notat Gab. di. 17. q. vnica. ar. 1. lib. j. & di. 17. q. 6. lib. 1. ubi & addit tertium modum. Largè generatio est productio cuiuscunq, non de nihilo, & isto modo quando productio est non de nihilo: si concurrunt materia & subiectum, necesse est ibi productio per informationem & impressionem, informationem materiae, & impressionem formae, talis in diuinis non habet locum. Aliter & strictè capitur generatio, ut est productio viuientis à viuente, quia viuens ratione suae productionis praecise producit ut totaliter simile & eiusdem rationis cum producto quantum ad omnia, excepta sola productione, & sic generari passiuè est nasci. Et dicitur, viuens, &c. propter processionem spiritus sancti, quae nō dicitur generatio, sed processio, quia licet spiritus sanctus sit consubstantialis patri & filio, & procedat de substantia patris, quia tamen procedit ut datus, & nō ut natus, seu ut imago patris, ideo eius processio, nō dicitur generatio. De ratione. n. imaginis praecise est, quod sit similis ipsi, cuius est imago, aliàs nō diceretur imago perfecta. Secus est de dono, de cuius ratione non est, quod sit simile donanti, vel obiecto amato & dilecto. Hinc est quod dicitur in symbolo Athanasij, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Capitur & generatio largissime, pro productione cuiuscunq, de nouo, de quo Gab. di. 17. li. 1. Et per generationem secundum Philosophos acquiritur alicui esse simpliciter, id est esse substantia leuata terminus illius mutationis, ut & notat Gab. di. 4. ar. 3. dub. 1. lib. 3. Et generare de sui propria ratione est similem sibi in substantia & natura producere, ut dicit S. Bona. di. 9. q. j. li. 1. ubi agit de generatione. Sibi verò similem in natura producere tripliciter est. Aut per impressionem suae similitudinis in alio, & sic generatur

Aa 2 chara.

character à sigillo, lumen à luminoso, species ab obiecto. Alio modo per educationem speciei consimilis ab alio, & sic generatur elementum ab elemento. Tertio modo per productionem similis de simili, siue de seipso & sic generatur animatum ab animato, & iste tertius modus est perfectior. Vnde non reperitur nisi in substantiis habentibus formam nobilem, quæ est vita, & iste modus generationis est secundum nascentiam, & est in Deo & creaturis, sed differenter. Vide eum latius ibi. Et generatio in diuinis est omnimodæ perfectionis, & animatio in diuinis facit realem distinctionem inter generantem & generatum, ut idem ait qu. 2. ubi supra. Non rationalem vel intellectualem solum, sicut dixit Sabellius, & realem quantum ad personam, non quantum ad essentiam, sicut dixit Arrius. Et est distinctio in supposito, & etiam relationis est distinctio & ratione talis est distinctio personalis. Ut latius videre potes apud S. Bonau. ubi supra. Præterea ut idem qu. 3. generatio filij est æterna. Tum ratione generantis. Tum ratione geniti. Ratione generantis, propter summam & perfectam fecunditatem. Ratione geniti, propter summam & perfectam æqualitatem, quarum utraque conditio tollit ne filius sit posterius patre. Et cum productio filij à patre sit per naturam & summam potentiam, quam citò fuit pater genuit, sed fuit ab æterno. Vide latius Bonauent. & Richard. de med. vil. super. 1. sentent. di. 9. articu. 1. dicit: quod generatio nis ratio in Deo est æterna productio aliquius secundum substantiam per modum naturæ de substantia generantis. Dicitur: secundum substantiam, per hoc excluditur accidentis generatio, quæ est mutatio. Et dicitur: per modum naturæ, excluditur productio voluntatis, ut spiritus sancti, excluduntur & aliæ generationes. Et secundum Gab. di. 5. qu. 1. lib. 1. generare & generari in diuinis non possunt prædicari nisi de illis de quibus immediatè prædicatur ex communi usu loquentium, & hoc rationabiliter, ne cum apud omnes generans realiter distinguitur à genito, concedatur in diuinis essentiam realiter distingui ab aliquo in diuinis. Et quia generare & generari primò & immediatè prædicantur de suppositis in diuinis, ideo de solis suppositis

tis, & non de essentia prædicatur. Vnde essentia non est generans, nec genita nec procedens, sed est pater qui generat, & filius qui gignitur, & spiritus sanctus qui procedit, & hoc habetur de summa Trin. & si. Catho. Damnamus. Et concordat Aliacen. quæst. 7. li. 1. qui & vult quod hoc intelligatur de generatione ad intra & æternali, non de generatione ad extra & temporali, quia non est dubium quin essentia diuina generet quicquid generatur ad extra, & ideo essentia diuina (ut dicit) non potest generare nec generari in diuinis, quia non potest realiter distingui à quocunque supposito in diuinis. Sed si generare (ut dicit Gabr. ar. 3. ubi supra.) capitur nominaliter, tunc illa potest concedi, essentia est generare, id est, est id quod generat, non tamen conceditur per hoc quod est generans vel generat. Item generatio in diuinis ponenda est tantum sub ratione productionis, in quantum, scilicet aliquid per eam capit esse, & ideo generationi in diuinis non assignabitur materia vel quasi materia, sed tantum terminus formalis. Quomodo autem intelligatur illa, filius est substantia patris. Videatur de hoc in dictione Substantia. & Aliacen. quæst. 7. lib. 1. & Gabriel quæst. 2. ubi supra.

GENERARE VOLUNTARIE ut scribit Gab. di. 6. qu. vnic. ar. 1. lib. 1. potest intelligi tripliciter, scilicet voluntariè voluntate antecedente, ut, scilicet prius voluit, & postea genuit, vel antecedente siue consequente, ut, scilicet prius genuit, & post voluntatis actum sibi in genito complacuit. Vel voluntate concomitante, ita quod simul genuit & generare voluit, voluit quidem complacenter, non contingenter. Pater autem non dicitur generas à voluntate natura vel intellectu eo modo quo à fortitudine aliquis fortis dicitur. Sed hoc modo dicitur generas à generatione, sicut calefacies à calefactione, & sic pater filium genuit nec voluntate, nec necessitate. Neque etiam intellectu neque natura. Sed genuit voluntate concomitante, quia genuit volens, sicut potens, ut dicit Magister, & quando voluit generare genuit & quando genuit voluit, quia æternaliter & genuit & voluit. Et quamuis pater genuit filium necessario necessitate inuitabilitatis, non tamen genuit necessario necessitate

nate coactionis; quia pater non potest generare filium, & quia cum pater sit opus, non potest ab aliquo cogi. Gabr.

GENERATIO VNIUOCA dicitur in generatione actuali, quando terminus formalis, scilicet accedens secundum se totum productum, est eiusdem rationis siue speciei cum per se ratione producendi. Vnde si ab igne calefit lignum vel lapis, est generatio vniuoca, quia calor productus in ligno vel lapide est eiusdem rationis cum calore ignis, licet ignis & lignum vel lapis differant specie. Sed si ignis calefaceret se, sicut graue mouet se, vel si aqua calefacta se reduceret ad pristinam frigiditatem, non esset generatio vniuoca propter diuersitatem specificam caloris producti in igne & formam ignis, quia est ratio agendi. Loquendo autem de generatione substantiali, illa dicitur vniuoca, quando generans & genitum non sunt alterius speciei, ut quando ignis generatur ab igne: in hac autem generatione sunt gradus, de quibus vide Gabr. di. 9. q. 2. li. 1. Generatio autem in diuinis nec simpliciter vniuoca, nec æquiuoca simpliciter est dicenda. Id quod probat Gabr. vbi sup. ar. 2. Assentit Gerson tra. 1. 1. supra Magnificat, cum ita scribit: Fallit autem conturbat nullos habentes de diuinitate sermonem, dum niuntur phisicas coapta re considerationes ex creaturis sumptas ad illa quæ Deo conueniunt, quæ plus in infinitum disconueniunt creaturarum proprietatibus quam assimilentur eis. Exempli gratia. Ponimus fidem docti generatio nem naturalem filij Dei de patre Deo quærunt, si generatio talis sit vniuoca vel æquiuoca, quodcumque dicatur instantiæ plures occurrer. Expeditior via tenetur, quæ nec vniuocam dicit generationem, nec æquiuocauonem. Probat & ibidem Gerson. Et generatio vniuoca dicitur ab unitate, & æquiuoca à diuersitate. Et generatio filij in diuinis est æterna, ut inquit Gabr. Et ut idem Gabr. scribit vbi supra, tamen in generatione creato, quam genito est duo considerare, scilicet quod, & quo. In generante quod, est ipsum generans, quo, est ratio generandi, quæ est principium elicitiuum generationis. In genito quod, est terminus totalis, scilicet res quæ generatur, quo, est terminus formalis. Illa ergo duo, quod & quo, non

semper, sed frequenter distinguuntur. Nam Angelus produciens in intellectione est quod, & quo ex parte producentis, idem est de anima separata. Similiter si accedens separatim puta color, per diuinam potentiam produceret colorem separatim, idem esset quod & quo, tam ex parte generantis, quam generati. Gabr. dist. 9. quæ. 2. ar. 1. lib. 1.

GENERATIO ET SPIRATIO differunt, ut habet Sanctus Bonau. dist. 13. q. 3. lib. 1. Nam generatio est ab uno, sed spiratio à duobus, & quia generatio est emanatio per modum perfectæ assimilationis, ideo ad unum principium respicit, quia vero spiratio est emanatio per modum connexionis, ideo est à duobus. Aliam ponit differentiam Bonau. ibidem. Et generatio diuina (ut scribit Gabr. dist. 27. quæst. 3. lib. 1. est) ineffabilis, quia à patre filio communicatur essentia & sapientia, quæ idem sunt. Coeternitas perfectissima, similitudo & æqualitas, ideo multis nominibus eandem rem non synonymè significantibus nominatur. Nam ut ipsa generatio seu natiuitas ostendatur communis patri, genitus dicitur filius, ut ostendatur coeternus, dicitur splendor patris, ut ostendatur omnino similis & æqualis, dicitur imago patris, ut ostendatur immaterialiter genitus, dicitur verbum. Sapientia ergo importat absolute essentiam, quia hoc est illi esse quod sapere. 7. de Tri. ca. 1. Filius generationem, imago similitudinem, verbum hæc omnia dicit, & addit expressio nem. Primum absolutum & commune, cetera relatiua sunt & propria secundæ personæ. Gabr. vbi sup.

GENERARI ET NASCI differunt secundum Gabr. dist. 4. quæst. vnica. articulo. secundo, libr. 3. vbi dicit. Non est idem generari, & nasci ex vna, & esse filium ex parte altera, etiam in eadem specie viuientium vita sensitiua. Nam hæc nomina, filius, pater, mater, duntaxat denominant supposita, nam non supponunt nisi pro supposito, & connotant generationem actiuam vel passiuam cum sexus discretionem, &c. Generari autem & nasci denominant quodcumque productum per generationem aut natiuitatem, siue sit suppositum, siue natura, siue pars suppositi. Ratio diuersitatis huius non est nisi impositio terminorum, quæ ex communi usu loquendi

loquendi colligimus. Non enim admittit loquendi usus animam proles esse filiam matris nec manū, aut caput. Alioquin mater vna generatione generaret filios multos aut filias. Concedit autem loquendi usus manum infantis primo nasci aut generari vel caput, quo sequitur quod licet natura humana in Christo nata est, & de virgine genita, non tamē est filia virginis. Item non omne natū de virgine est Christus. Pater de natura humana quæ nata est de virgine, & tamen non est Christus. Vide latius ibi Gabr.

GENERATIO est duplex, scilicet iustorum, & nequam. De quo Gerson part. 7. de austeritate Papæ ab Ecclesia, considerat. 6. De prima dicitur illud Psalm. 111. Generatio rectorum benedicetur. Et illud Christi Matth. 24. Amen dico vobis: quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, loquens de generatione iustorum, quæ cōtrariatur illi de qua dictum est: Amen, amē dico vobis quod requireretur a generatione hac omnis sanguis ab Abel iusto, &c. Et de generatione nequam habetur Psalm. 77. Generatio praua & exasperans. Generatio quæ non direxit cor suum, & nō est creditus cum Deo spiritus eius, & Matth. 12. Generatio mala & adul. signū, quærit, &c.

GENVS multis modis dicitur. Est enim propriè principium vniuscuiusque generationis, vel ab eo qui genuit, vel à loco in quo quis genitus est, vt Orestes à Tantalō dicitur genus. Et Plato est Athenien. genere. Et per Metaphoram multitudo dicitur genus, vt Romanum genus. Est & genus cui supponitur species, de quo in logica. Vocamus item genus per quod alicuius rei qualitas declaratur, vt genus mortis, genus vitæ, genus exempli, genus marmoris, genus coloris, genus vestis. Virgi. *Quod genus hoc hominum*, à quo generatim, id est per singula genera. Et aliqua dicuntur esse eiusdem generis prout genus dicit consanguinitatem, quia descenderunt ab vno generationis principio, vt scribit Gabr. dist. 17. quæst. 1. ar. 1. lib. 2. Sic non intelligitur illud Act. 17. Genus Dei sumus, ita quod eiusdem sumus naturæ cum Deo. Alio modo dicuntur eiusdem generis quæ comprehenduntur sub eodem genere logici mā

xime propinquo, & sic anima rationalis & angelus dicuntur esse eiusdem generis cū Deo, quia sunt substantiæ spirituales & intellectuales sicut Deus. Et comprehenduntur sub hoc genere spiritus intellectualis, quomodo nulla alia creatura est eiusdem generis cum Deo. Vel illud dicitur esse genus Dei quod accedit ad Deum aliqua proprietate, analogicè tamen, & ita accedit natura intellectualis creata ad Deū quadam maiori similitudine quàm ceteræ non intellectuales, quamvis tamen adhuc natura intellectualis infinitè distet à Deo secundum perfectionem, etiam secundum modum intelligendi, secundum Gabr. in 2. vbi supra.

GLADIVS, ensis à clade dici videtur, quia ad cladem stinuentus. Dicitur & gladium in neutro genere, & est gladius secularis, & spiritualis, de quibus in scriptura per se habetur. Gladius secularis quo puniuntur rei & noxii homines. Spiritualis gladius, qui aliquando dicitur mucro spiritualis vel excommunicatio quo pontifices vniuntur, &c. Et secundum August. contra Manichæos. lib. 2. Illo accipit gladium, qui nulla superiore vel legitima potestate iubente, in sanguinem alicuius armatur. Qui verò ex auctoritate principis vel iudicis (si fuerit persona priuata) vel ex zelo iustitiæ quasi ex auctoritate Dei (si sit persona publica) gladio vitur, non accipit gladium, sed ab alio sibi commissio vitur, vnde ei poena non debetur. Vnde Matth. 26. Qui accipit gladium, gladio peribit, id est peccato gladii seu occisionis damnabitur. Hæc refert Gabr. Biel distinct. 15. quæst. 4. libro. 4.

GLORIA quæ Græcè dicitur δόξα, est fructus de aliquo fama cum laude, secundum Cicer. in Rhetorica. Vel secundum Ambros. super epistolam ad Romanos. Gloria est clara notitia cum laude. Vnde Apost. 2. Corin. 1. Nam gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Gloria verò æterna quam sancti habent est magna quinquupliciter. Est enim intensa, extensa, æterna, perfecta, & integra, ex S. Thom. super Esai. cap. 34. in fine. De qua Psalm. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Psalm. 149. & Psalm. 83. Beati qui habitant in domibus tuis Dñe, in secula seculi in laudabunt te.

re. Et secundum Brulefidi. 10. lib. 1. Gloria, vita æterna, beatitudo, visio clara & fructio sequens illam claram visionem omnibus modis idem sunt. Et dicitur, vita æterna, à parte post, non à parte ante. Et gloria & beatitudo stat in animæ potentia. Et ut dicit S. Bonau. quod stat in ambabus potestis, scilicet in intellectu & in voluntate. Sed contrarium dicit Scotus, quod nullus habitus est simul & semel in intellectu & in voluntate, sed dicit quod beatitudo principaliter est in voluntate qua tenetur Deus per amorem amicitie, & ista opinio Scoti tenetur probabilior. Item gloria secundum nominis interpretationem ut scribit Gerson parte. 3. de verbo & hymno gloriæ, est quasi clara, scilicet cum laude vel honore notitia. Est autem honor exhibitio reuerentiæ in signum virtutis, soli autem Deo honor & virtus, & per consequens gloria, cui soli debetur exhibitio suprema reuerentiæ, in signum virtutis infinitæ. Et de hoc diffuse scribit Cancellarius ubi supra. Differunt autem gloria legis Euangelicæ, & gloria iudæorum. Nam gloria tota synagoge ut scribit Iaco. de Valentia Psal. 44. erat in apparatu exteriori, & in actibus materialibus, quia omnia intelligebant ad litteram, & per sola opera exteriora putabat iustificari, & ideo tota gloria templi Salomonis erat in apparatu ornamentorum & vasorum aureorum, & sic tota gloria iudæorum referebatur ad corpus, & nihil ad animam, nec curabant de interiori iustitia. Sed oppositum docet lex euangelica. Nam vera iustitia & ornatus debet esse in nobiliori parte, sed anima est nobilior corpore, ergo verus ornatus debet esse in anima. Sic ornatus Christianorum & iustitia, & perfectio non consistit in actibus exterioribus, sed in ornatu animæ, & deuotione, & virtutibus, & non in apparentia & vana gloria exteriori, sed in bona intentione interiori, ne quod foris ostenditur, intus à mercede euacuetur, quia Christianus non expectat in hoc mundo præmiari nec sclicitari, sed in alio, & talem animam concupiscit Christus & desponsat sibi. Vide latius & pulchra ibi Iacobum Valent. Est & vana gloria & inanis quæ dicitur cenodoxia, de quo & supra dictum est, & aliàs de ea dicitur. De qua & Gerson in multis suis

ram operum locis, & est vitium capitale, cuius filie sunt septem, scilicet inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, discordia, præsumptio nouitatum, & pertinacia, secundum Sanct. Thom. secunda secunda quæst. 2. articulo quarto. Ab ea discedere hortatur Apostolus ad Galat. 6. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Dicitur autem gloria vana tripliciter, & est peccatum, ut idem scribit Sanctus Thom. secunda secunda quæst. 132. articulo 1. Primo, quando est de non ente, vel de transitorijs, vel de peccato. Secundo, quando quaritur ab hominibus, & non à Deo. Tertio, quando non ordinatur ad debitum finem. Et illa gloria vana & inanis, tunc est peccatum mortale, cum quis gloriatur de aliquo falso, diuinæ reuerentiæ contrario, vel cum quis constituit finem vltimum in gloria humana, ad quem ordinat etiam virtutis opera, & pro qua talia acquirenda non recusaret facere, etiam ea quæ sunt contra Deum. Tunc autem est veniale quum quis gloriatur de aliquo diuinæ reuerentiæ non contrario, vel quum licet gloriam optet, tamen pro illa acquirenda nihil faceret contra charitatem Dei et proximi. De quo latius consulto Gersonem part. 2. de septem vitijs capitalibus.

GLORIFICATIO à verbo glorifico, quod est gloriosum facio. Et glorificatio ipsius Christi & cuiuslibet hominis completè beati, est triplex, ut scribit Brulefer di. 18. q. 5. lib. 3. Quædam essentialis, quæ consistit in optimis operationibus intellectus et voluntatis tendentibus in Deum, et hæc dicitur glorificatio animæ. Alia est quædam substantialis, quæ consistit in perfectissimis operationibus potentialium sensitiuarum, secundum quas tendunt in sua obiecta perfectissima, quæ a sicut anima Christi est glorificabilis, sic potentia sensitiua sunt nata glorificari secundum quid, id est secundum operationes suas. Et dicitur, secundum quid, quia anima est glorificabilis simpliciter. Quædam est accidentalis conueniens animæ, quæ est quoddam gaudium de aliquo facto victorioso, ut virgines de hoc quod vixerunt in virginitate, & similiter doctores, et dicitur aureola. Et similiter gaudent omnes de consortio

AA 4 bonorum,

bonorum, & vocatur ut pirus. Alia est glorificatio accidentaliter corporis. Et sunt quatuor dotes, de quibus dictum est in dictione, Dos. Prima glorificatio à Doctoribus sacris vocatur stola. Secunda & tertia vocatur secunda stola. Et in hoc excedemus angelos qui habent solum primam, quia non habent potentias sensitivas, & sic erimus magis beati extensius. Similiter homines damnati plus puniuntur quam demones, scilicet extensius, quia Lucifer solum puniuntur in intellectu & voluntate, homines autem cum hoc puniuntur in potentijs sensitivis, utpote in inferioribus. Et ideo sicut homines puniuntur, ita homines premiabuntur in potentijs sensitivis, quia Deus prior est ad miserandum, quam ad puniendum. Et hoc est contra Magistrum Ioannem Gersonem ut ait Brulefer. Tota verò gloria & letitia regni Christi consistit in tribus, ut scribit Iacobus de Valen. Psalm. 21. Primo quia pater complevit desiderium & petitionem suam in omnibus, quia in omnibus fuit exauditus pro sua reuerentia. Secundo consistit in glorificatione sui corporis, quia tunc anima dicitur dominari toti corpori post resurrectionem. Tertio, in gloria animæ quæ resultat ex visione diuinæ essentiae, &c.

Gras appellatur soror viri, ut habet Magister di. 9. lib. 4. & secundum Palud. q. 1. eadem dicitur uxor fratris.

Gratias cuiuslibet actus virtuosus. vide supra in verbo Actus iustitiæ &c. cuiuslibet virtutis.

Gratia quæ Græcè dicitur χάρις, & multipliciter accipitur. Aliquando, n. pro amore, aliquando pro concessione beneficii seu alicuius indulgentiæ vel auctoritatis. Aliquando accipitur pro dono spiritus sancti. Et secundum Cicer. in Rhetorica Gratia est in qua amicitiarum & officiorum alterius memoria & remunerandi voluntas continetur. Et secundum eundem 2. Rhetorica. Gratia est secundum quam dicuntur homines roganti gratis aliquid facere, non pro re alia, nec ut sibi quicquam qui faciunt eveniat, sed ut cui faciunt. Et secundum S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 3. Gratia nihil aliud est quam quædam inchoatio gloriæ in nobis, vel auxilium quo indiget homo ad beatitudinem consequendam. Gratia est virtus specialis red-

dens gratia benefactori, eundem 2. 2. q. 108. art. 1. eadem gratitudo dicitur, & gratia à Græcis χάρις dicitur, eo quod letitia significent. Nam & letari videntur qui dant, & accipiunt beneficium. Tres ideo esse finguntur, quia & beneficii esse in alios debemus, & aliorum beneficia suscipere, & hisq. nobis liberales fuerunt, retribuere, &c. GRATIA dicitur à gratis, quasi gratis, dans, vel gratis datu, ut notat Gab. di. 26. q. vnic. li. 2. Et sic accipitur actiue & passiue. Actiue pro gratiosa Dei voluntate, dans omnia liberaliter gratis, non ex debito, secundum illud Apostoli. Rom. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quia di. nullus. Non enim præuenimus diligendo Deum, sed ipse prior dilexit nos. 1. Ioan. 4. De hac gratia potest illud accipi Act. 15. Per gratiam, id est gratiosam voluntatem Domini nostri Iesu Christi credimus saluari. Et illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quæ proposuit Deus propitiatorum gratia illa qua redempti sumus. Fuit gratiosa Dei voluntas qua Deus pro nobis pati voluit Christum, & ipse se voluntarie obtulit, secundum illud Esa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Alio modo accipitur passiue pro dono aliquo gratis dato, & sic licet multipliciter accipitur ut tangit Alexand. parte. 3. quæst. 59. membro 1. tamen redigendo acceptiones illas ad compendium, potest accipi quadrupliciter, scilicet largissime, largè, strictè, & strictissime. Primis duobus modis non distinguitur contra dona naturalia, sed vltimis modis contra ea distinguitur, ut scribit Gab. ubi sup. Et de hoc vide & eundem di. 4. q. vnic. li. 2. & Bonauent. q. 3. eadem di. Gratia igitur passiue largissime est donum à Deo gratis, id est sine debito datum. Et illo modo diuiditur in gratiam increatam, & creatam. Gratia increata est spiritus sanctus, qui dator rationali creaturæ ad eius sanctificationem, secundum illud Roman. 5. Charitas diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, imò tota trinitas inhabitat menti humanæ secundum illud Ioan. 14. Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus, filius loquitur de se & patre. Gratia creata hoc modo est omnis creatura, quia omnis talis est à Deo gratis producta, & sibi ipsi

ipsi creaturæ aut alteri donata secundum illud. 1. Cor. 4. Quid habes quod non accepisti? Ita loquitur de gratia Apostolus. 1. Cor. 13. Gratia Dei sum id quod sum. Nam & ipsum esse accepit gratis à Deo Sic imago Dei nobis concreata quæ est ipsa animæ natura, dicitur gratia, secundum Alexan. ubi supra. Gratia largè est Dei donum naturæ rei superadditum, siue consecretur naturam generaliter, siue hanc naturam specialiter, ut sunt corporis fortitudo, animi vigor, ingenij perspicacitas, & industria, bona memoria, cognitio rerum, etiam naturaliter acquisita pulchritudo, eloquentia, affabilitas, etiam exteriorum rerum possessiones. Omnia enim hæc gratis à Deo donantur. Secundum illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est à patre luminum. Et illud Ioan. 3. Non potest homo accipere quicquam nisi datum fuerit ei à cælo. Hoc modo dicimus homines sanos, ingeniosos, potentes, diuites, &c. gratia multâ consecutos à Deo. Et Princeps scribunt, Dei gratia Eberhardus Dux vvirtenbergensis. Ioannes abbas Dei gratia in Bebenhusen. Alexius Dei gratia abbas in Alpersbach, amicus noster & Dominus obleruandus, &c. Sic bene legentē, bene cantantē, habere dicimus gratiam. Propriè gratia & strictè est donum supernaturale à solo Deo superadditū naturæ, ut est donum Prophetiæ, donum linguarū, & virtutes infusæ. Hoc modo accipitur. 1. Cor. 12. ubi dicitur. Diuisiones gratiarum sūt, vnus autem spiritus. Et subiungit, quæ sūt sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanctorum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum genera linguarum interpretatio sermonum. Et sequitur. Hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Sic dicimus virtutes naturaliter acquisibiles, sicut innocentiam, mitiratem pietatem, temperantiam esse gratias, & his duobus modis dicitur gratia gratis data. Gratia propriissimè siue strictissimè accepta est donum supernaturale à solo Deo creaturæ rationali infusum, quo ipsa redditur grata Deo & accepta ad vitam æternam beatificè possidendam. Sic accipitur Rom. 6. Stipendia peccati mors, gratia Dei vita æ-

terna. Et hanc gratiam Aug. in Epistola. xcv. quæ est ad Papam Innocentium contra doctrinam Pelagij, nominat gratiam Christianorū, dicens: Gratia Christianorū non est natura, sed qua saluatur natura, qua prædestinati vocamur, iustificamur & glorificamur, vt dicere possumus. Si Christus pro nobis, quis contra nos est? Hæc gratia acceptum facit habentē Deo, & dicitur gratia gratumfaciens. Et per hanc distinctionē gratiæ (vt ait Gab. di. 4. libr. 2. multæ auctoritates loquētes de gratia sō) uuntur secundum vtramque opinionem, scilicet: An Angeli fuerunt creati in gratia, declarat & latius idem Gabr. 26. libr. 2. hanc quadruplicem gratiæ acceptionem: Videatur & S. Bonauē. di. 27. li. 2. circa tex. GRATIA diffinitur ab Isido. sic: Gratia est donum misericordiæ diuinæ, per quod est bona voluntatis exitus, id est bona operatio. Item gratia est quidā nitor animæ, id est quadam pulchritudo consilians ad amorem sanctum, scilicet Dei. Item gratia est iustificatio & remissio peccatorum. Item gratia est sanitas mentis & delectatio cordis, & datur à Chrysostomo. Ex istis omnibus sumitur magistralis diffinitio gratiæ gratumfacientis. Gratia est forma nobis à Deo gratis data sine meritis præcedentibus, gratumfaciens habentem, & eius opus bonum reddens dignum vitæ æternæ. Prulef. di. xxvij. quæst. j. lib. 2. & cæteri. Et gratia est forma spiritalis, nō materialis secundum Theolo. quia gratia est lex spiritalis in mente. Ex prædictis habetur quod duplex est gratia, scilicet gratia gratumfaciens, & gratia gratisdata. Et describuntur hoc modo.

GRATIA GRATUMFACIENS, est qua habens amicus Dei constituitur, & dignus vita æternæ. Gab. di. xxvj. libr. 2. Est enim quadam forma animæ à Deo infusa, qua anima formaliter redditur Deo chara & grata, & qua ordinatur ad vitam æternā possidendam, nisi obicem posuerit vel impedimentum. Et gratia est forma accidentalis animæ infusa, nō substantialis, inhæret enim animæ cū sit eius ornatus, ipsa denominās & gratificās, est, & nitor animæ ad cōsiliādū sātū amorē. Est ipsa gratia habitus animæ virtuosus, nō acquisitus, sed infusus quia qualitas dirigens anima, & in.

& inclinans ad opera meritoria & iste habitus est à solo Deo infusus. Est & virtus, quia bona qualitas mentis qua rectè viuatur, qua nemo male vititur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Item habentē perficit, & opus eius bonum reddit, ergo virtus. Ita enim describit virtutem Philosophus. Nec est habitus acquisitus, quia nec ex actibus meritorijs, hi enim praelupponunt gratiam, nec non meritorijs, quia tunc inclinaret nisi ad actus non meritorios. Cum omnis habitus acquisitus ad similes actus inclinaret eis ex quibus generatur, sequitur ergo quod sit virtus infusa. Et ideo dicitur gratia gratumfaciens, quia reddit Deo acceptum, & ideo charitas sic vocatur. Bonauentu. di. 17. q. 3. lib. j. Verum (ut inquit Gabr. di. 26. ar. 2. conclusio ne. 4. li. 2.) licet idem sint realiter charitas & gratia, quia eodem habitu quo spiritus sanctus inhabitat animam, voluntas inclinatur ad suum finem super omnia diligendū, non tamen sunt termini synonymi charitas & gratia, quia habitus ille dicitur charitas, quia eo habet voluntas Deū charum, gratia, quia Deus habet ipsam si bi gratam & acceptam. Differunt ergo in connotato, quia charitas connotat Deū in ratione diligibilis, gratia connotat Deū ut gratum habentem siue acceptantem, & ita ut diligentem. Substratiue uero idē significant, quia eundem habitum infusū quo habens diligit Deum, & propter quē Deus acceptat habentem tanquam vitæ æternæ dignum, & quæcunque proprietates conuenit charitati creatæ, conuenit & gratiæ, & econuerso: utraque enim gratificat naturam, utraque reddit opera meritoria vitæ æternæ. Vnde de hoc latius Gabr. ubi supra Nec sunt termini conuertibiles, ut ibidem probat. Et gratia gratumfaciens ut dicit Brulef. di. xv. q. j. libro. j. est quam qui habet dignus est uita æterna, & econtra, qui non habet, dignus est pœna æterna. Illa gratia est vestimentum nuptiale, sine quo nemo acceptatur & admittitur ad vitam perennem & beatam. Hæc gratia (ut sentit Bonauē di. 21. q. j. quarti.) necessaria est ad delenda peccata, sic enim decreuit nos sanare diuina misericordia. Et hoc dicit sancti, & sonat scriptura, quæ maximè ponit gratiam esse necessariam

ad delenda peccata. Vnde Brulef. dist. 4. q. 2. lib. 2. Deus statuit & determinauit legibus suæ sapientiæ, quod nullus siue homo siue angelus beatificabitur, siue habeat gratiam & gloriam, nisi mediante merito proprio vel alieno, proprio inquam pro adultis per gratiam, alieno in infantibus, & hoc merito congruo. Et gratia gratumfaciens dicitur dupliciter, ut scribit sanctus Bonauen. di. 7. ar. 2. q. j. lib. 4. Aut gratumfaciens de non grato, & talis est gratia baptismatis pœnitentialis. Aut magis gratumfaciens de iam grato, & talis est gratia confirmationis, quæ gratiam acceptam ampliat & confirmat. Et quod dicitur, gratia est fides, intelligendum est, id est comitatur fidem operantem per charitatem. Et cum dicitur, gratia virtutum, non huius aliud intelligitur nisi charitas, quæ est virtus in se spiritualis & aliarum virtutum forma, & quandoque causa earum, ut dicit Dominus præpositus Gabr. di. 2. q. j. ar. 3. dub. 2. lib. 4. Dicitur & gratia sacramentalis, in quantum ordinatur ad sanandam animam à morbo peccati, vel ad sanitatē conseruandam, vel augendā, & gratia uirtutem dicitur, in quantum ordinatur ad bene operandum. Et hæc gratiæ non distinguuntur re, licet ratione, ut tenet Alexan. quæst. 8. parte. 4. memb. 2. quem sequitur Rich. q. 4. di. j. libr. 4. Aliter tamen sentit Thom. Est itaque idem in re gratia virtutum, & gratia sacramentalis habitus quo anima sanatur per sui iustificationem, & dirigitur ad meritoriam operationem. Declaratur hoc latius à Gabr. in 4. ubi supra, &c.

GRATIA GRATIAS DATA ut idem Gabriel scribit di. 27. lib. 2. est donum supernaturale, datum alicui ad utilitatem sui vel aliorum, quo habens non est formaliter gratus Deo, potest enim tale donum stare in peccatore qui non est gratus Deo. Hæc diffinit Alex. de Ales parte. 3. q. 73. mem. 2. Est donum infusum rationali creaturæ sine meritis quantum in se est, disponens ad salutem propriam, vel alterius ædificationem. Disponens intelligit non de propinquo, sed quasi distanter, propter gratiam gratumfacientem, quæ est dispositio de propinquo, quia sufficiens. Et omnes gratiæ præter charitatem sunt gratiæ gra

ris datae, ut habet Gerson tracta. vij. super Magnificat.

GRATIAE effectus. Vide super litera E. In gratia autem duo considerantur, ut inquit Gabr. di. 27. q. unica. art. 3. dub. 2. lib. 2. Vnum, quod est habitus quidam inclinans voluntatem ad actum certo modo eliciendum, sicut quilibet habitus. Secundum, quod est decor quidam diuinæ complacens voluntati, propter quem actus (ad quem tanquam causa partialis inclinatur) ordinatur ad præmium beatitudinis tanquam dignus præmiari sic. Quod nihil aliud est quam nisi diuina ordinatio seu voluntas, qua ab æterno Deus ordinavit & voluit actum à tali qualitate concurrente actiue cum li. arbi. productum præmiare beatitudinem, & nullum actum li. ar. tali qualitate non concurrente productum sic præmiare. Item secundum eundem. Fides, spes, charitas, sunt tres habitus distincti, est tamen vna gratia quæ est charitas, quibus spes & fides formatur. Similiter est eadem gratia in infantibus & adultis, non propter defectum gratiæ, sed usus rationis. Item gratia non distinguitur à gloria, nisi sicut charitas viæ à charitate patriæ, quæ non distinguuntur specie, sed sicut imperfectum & perfectum in eadem specie, sicut albedo remissa ab albedine in censa. Est autem gloria fruitio Dei perfecta, siue in re est gratia consummata. Itē gratia habet se ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum, ut ait Aug. ad Sixtū presbiterum. Et quando sessor, hoc est gratia abiicitur, quod fit per peccatum mortale omnino ipsa voluntas fit displicens. Hoc etiam modo voluntas est pedissequa gratiæ: quia gratia ex natura sua determinatē inclinatur ad obiectum, quod est finis vltimus. Vide latins Gabr. di. 27. li. 2. q. vni. ca. ar. 3. dub. 2. Et quantum ad acceptationem quo actus talis est ut placeat Deo, sic gratia est causa principalis, & voluntas quasi secundaria. Et hoc vult Magister, distinctio. 27. lib. 2. dum ait: Cum meritum ex sola gratia esse dicatur, non excluditur liberum arbitrium, quia nullum meritum est in homine quod non fit per liberum arbitrium. Sed in bonis merendis causæ principalitas gratiæ attribuitur, quia principalis causa meritorum est ipsa gratia

qua excitatur liberum arbitrium, & sanatur atque iuuatur voluntas hominis, ut fit bona. Et secundum legem statutam ut scribit Dominus præpositus Gabr. di. 29. q. unica. art. j. lib. 2. Impossibile est mereri sine gratia in quocunque statu. Congruentias ponit sanctus Bonauentura. eadem di. qu. 2. Vide post eum Gabr. vbi supra. Secus de potentia Dei absoluta. Quantumcunque igitur faciat homo operationem absque gratia, non meretur, quia non pensat Deus quantum, sed ex quanto faciat. Et hoc est quod dicit Magister: quod homo indigebat gratia operante & cooperante in statu naturæ instituta, licet non secundum omnem modum gratiæ operantis, & ita nisi quis sit in gratia, nihil meretur ad uitam æternam. Sed vide clarius Gabrielē ubi supra. Vnde secundum Gersonē de uita spirituali animæ. lectione. j. litera G. Gratia necessaria est ad omne bonum. Signa autem inexistentis gratiæ sunt tria secundum Alexan. parte. 2. q. lxxj. scilicet Lumen veritatis in rationali. Lætitia in bonis in concupiscibili. Pax conscientiæ in irascibili. Ponit & Dominus Gerson cā cel. a. in Tripartito alia signa, quæ sunt, Displicentia commissorum peccatorum, Propositū cauendi peccata propter Deū, & propositum cōfiteendi. Plura alia signa ponuntur à diuersis sanctis & doctoribus. Sed omnia illa signa non sunt euidentia, quia non possumus sine reuelatione euidenter cognoscere utrum in nobis sit verum lumen, lætitia, & pax, an apparentia & sophistica, ut in deceptis à diabolo, nec a peccatum displiceat finaliter propter Deum, & ideo generant in nobis coniecturam, non euidentem notitiam. Hinc est quod dicitur: Nescit homo, an amore vel odio dignus sit. Quamobrem ut & Brulefer scribit di. 27. q. 4. lib. 2. Nullus potest scire se esse in statu gratiæ quantumcunque sit iustus certitudinaliter, absque reuelatione. Et omnia signa à doctoribus assignata sunt fallibilia, licet coniecturaliter aliquo modo possit sciri, non tamen certitudinaliter. Ponit idem Brulef. quatuor signa di. 17. quæstione. 3. lib. j. Potissimum autem signum & primum quo homo potest coniecturare se esse in gratia, est quando homo habet mortificatio

acm

nem carnis & omnium desideriorum mūdanorum. Secundum est, quando aliquis non habet remorsum conscientie, maxime de mortali. 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, tamen in hoc non iustificatus sum. Tertium est gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, quia charitas omnia sufficit. Quartum, est exultatio peccati alieni seu proximi, dum non potest sufficienter probari. Charitas enim operit multitudinem peccatorum, &c. Item gratia & virtutes efficaciores sunt ad merendum in statu naturæ lapsæ, quàm fuissent in statu innocentie. Homo enim magis indiget adiutorio post lapsum, quàm ante, ergo Deus qui in necessariis nulli deest, efficacior gratiam & virtutes confert in statu naturæ lapsæ quàm ante. Vide copiosius Gabr. di. 29. q. unica. lib. 2. Et (vt Ambrosio ait) Gratia fortior est quàm natura. Et go plus potest gratia in reprimendo somitem & conseruando castitatem, quàm natura possit pertrahere ad carnalem concupiscentiam. Item Deus in conferendo gratiam non attendit futura peccata, sed presentem dispositionem & idoneitatem ad recipiendam gratiam, sicut & modò ei confert gratiam quem scit casurum, imò què ab æterno reprobauit, nec frustra. Nouit enim Dominus etiam bonum lapsu elicerè, & ex eo quòd gratiam confert casuro. In utroque enim commendatur Dei largitas & sapientia, & arguitur hominis ingratitudo & iniustitia, qui à tam benefico & benigno se auertit sine causa. Item, gratia non necessitat hominem ad bonum, sicut nec habitus acquisitus uirtuosus necessitat hominem ad opus uirtutis. Inclinat autem, sed libertatem arbitrij non tollit. Ideo habens gratiam per liberum arbitriū moueri potest, & frequenter mouetur: præter gratiæ inclinationem, nihil considerans de eo ad quod gratia inclinat. Vnde sæpè contingit habentem gratiam nō sēper actualiter ferri in illud summum bonum ad quod habet desiderium habituale. Quis enim homo habens charitatē peccaret, si semper actu consideraret quantū Deus amabilis est, & quàm nephas est offendere eum. Vnde accipitur salubris regula, quod homo per deuotas meditationes frequenter se conuertat ad Dominum

considerando actualiter eius bonitatem, & peccati quantitatem, in quantum contra tantum bonum est malitia, sic enim nunquam peccaret. Gabriel.

GRATIA est uirtus ut dicit Scotorellus, est enim habitus & non uitiolus, ergo uirtuosus, & per consequens uirtus. Est autē habitus à Deo infusus, & uirtus quæ consistit in voluntate sicut charitas, & est uirtus Theologica. Ex quo patet defectus Thom. qui sine causa distinguit gratiam à uirtute in 2. di. 26. q. 4. Cuius probatio est, quia inquit, ab ipsa gratia fluunt uirtutes, quæ differunt per essentiam. Ita & refert frater Pelbartus in dictione, Gratia. §. xv. Scotus dicit optime, gratiam eandem uirtutem esse quæ est charitas, ita quod non distinguitur gratia à charitate in re, ut & supra dictum est, sed solū ratione, &c. GRATIA quandoque accipitur absolute, ut notat Gabr. di. 4. q. j. ar. j. lib. 4. ut significat qualitatem illam quæ est gratia, nihil connotando. Alio modo accipitur connotatiue, & sic supponit pro re, & connotat acceptionem habentis eam ad uitam æternam. Sic etiam culpa uno modo absolute pro actu illo quo offenditur Deus, non connotando offensam, sic gratia & culpa non opponuntur. Alio modo accipitur culpa connotatiue ut supponat pro repositiua, connotando repulsionē a uitā æternā, & ordinationem ad pœnam æternam. Sic termini, gratia & culpa opponuntur, & pro eodem supponere nō possunt, &c. & sic non possunt esse in eodem culpa & gratia, repugnant enim gratia & culpa. Ex quo sequitur, quod Deus de potentia absoluta potest remittere culpam & pœnam sine infusione gratiæ, potest etiam acceperat ad uitam æternam, & illam conferre sine gratia. De quo aliàs dicitur. Verum de facto secundum potentiam ordinatam neutrum potest. Siquidem ordinauit nulli dare uitam æternā in futuro, cui non dedit gratiā in presenti seculo. Quod nobis manifestum est ex scriptura & sanctorum scriptis, &c. Et ad considerandum & acquirendam gratiam, ut ex scripturis & doctorum dictis colligi potest, necessaria sunt quinque. Primo fides, sine qua impossibile est placere Deo, Hebr. 11. & per consequens habere gratiam gratumfaciētem.

tem. Secundo necessaria est poenitentia p peccatis, per quam iustificatur homo secundum doctores in 4. lib. Tertio preceptorum Dei obseruantia. Quarto mandatorum Ecclesie obedientia. Nam per transgressionem precepti cuiuscunque, siue Dei siue Ecclesie, statim perditur gratia gratumfaciens. Similiter per quodcunque mortale peccatum, ideo ad conseruandū necessaria est. Quinto omnis peccati mortalis deuotio. Hæc & colligit frater Pelbartus Rosarii Theol. in 2.

GRATIA PRIMA quæ à Bonauen dicitur gratia iustificans, est qua iniustus fit iustus, vel qua iustificatur impius, ut scribit Gab. di. 9. q. j. l. 4. Et dicitur prima gratia, quia aliam non præsupponit, quoniam ipsa peccator iustificatur. Et sacramenta per quæ refertur prima gratia sunt baptis- mus & poenitentia, sed eucharistia & confirmatio & extrema vnctio non confert primam gratiam, sed gratiam præsupponunt, & prima gratia sufficit ad salutem ratione effectus. Non autem de ratione precepti, quia & eucharistia & confirmatio & extrema vnctio ratione precepti diuini & Ecclesie sunt necessaria ad salutem. Vide Iacius Gabr. ubi supra, & in dictione, *Manuductio*. Sed ut habet Gabr. di. 18. q. j. ar. 2. conclusionem. ij. lib. iij. sine contritione prima gratia non confertur, quæ cum tempore præcedit sacramentum poenitentie, hoc est, sacramentalem absolutionem. Prima itaque gratia non confertur per sacramentum poenitentiae, quia iam collata est per contritionem. Si verò contritio primum in ministracione elicitur, prima gratia vigore utriusque, contritionis & sacramenti confertur. Et si desit contritio, peccatum non remittitur quantumcunque sacramentaliter absoluitur. Et primam gratiam non contingit mereri, ut scribit S. Bonauen. di. 28. circa tex. libr. 2. sent. Tum quia est fundamentum omnis meriti & principium. Tum etiā quia est donum purè gratuitū. Nisi enim quis habeat gratiam Dei, nihil apud Deum mereri potest merito condigni, quia sine illa nihil acceptat Deus in operibus nostris. Rursus est ipsa donum gratuitum, quod non redditur meritis. Sicut enim dicit Apostolus Rom. 11. Si gra-

tia est ex meritis, iam gratia non est gratia. Ex hoc patet inquit Bona, quantum Pelagius aduersabatur diuinæ gratiæ, qui dicebat aliquem eam posse mereri, auferere enim ipsi gratiæ suam dignitatem & excellentiam, dum eam meritis liberi arbitrii supponebat. Aufererebat & suam efficaciam, dum potestatem merendi alij quam gratiæ attribuebat. Hæc Bonauen. Et ut scribit Guil. Scotista di. 27. libr. 2. & refert Pelbartus lib. 2. Rosarii Theologia, in dictione, *Gratia*. §. 3. Prima gratia dicitur tripliciter. Vno modo dicitur prima gratia, à qua ceteræ fluunt gratiæ, & sic Deus dicitur prima gratia. Omne enim donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Iaco. 1. Secundo dicitur prima gratia ipsa gloria quæ est summa gratia creata, & dicitur prima ratione perfectionis. Gloria nempe nil aliud est nisi gratia consummata, ut & supra dictum est. Tertio dicitur prima gratia primus habitus gratuitus illuminans vel prioritate temporis, vel saltem naturæ, sicut in paruulis gratia baptismalis dicitur prima. Et in adultis post peccatum gratia in contritione habita, &c.

GRATIAM DARE ab aliquo est tripliciter, ut notat S. Bonauen. di. 24. parte 2. q. 3. li. j. Vel sicut à præparante siue ministrante sacramenta, vel sicut ab annūciante salutaria documenta, vel sicut ab impetrante per orationem siue per bona opera, vel sicut à producente. Primo modo datur gratia à bonis & à malis. Secundo modo tantū à bonis. Tertio modo tantum à Deo.

GRATIA quædam est præueniens, quædam subsequens, siue operans & cooperans, quæ sunt differentie gratiæ secundum effectus quos habet in ipsam voluntatem. Dicitur enim gratia præueniens, inquantū ipsa voluntatem facit bonam, & ideo præuenit, quia non est à lib. arbit. sed potius infunditur ab ipso Deo. Cooperans uero siue subsequens dicitur inquantum adiuuat lib. arbit. respectu boni operis eliciendi. Hæc Bonauen. di. xxvij. libro 2. circa text. ubi & ponit multiplices gratiæ diuisiones, & secundum varias gratiæ acceptionem diuerse accipitur gratia præueniens & subsequens. Et gratia operans secun-

Secundum Magistrum. di. v. libr. 2. est quæ impius iustificatur, id est de impio fit pius de malo bonus. Cooperās verò gratia quæ ad bene operandum & perseverandū vel ad beneuolendum adiuuatur efficaciter, & Deum præ omnibus diligendum. Data est ergo angelis qui perstiterunt cooperās gratia per quam conuersi sunt ut Deum perfectè diligerent. Conuersi autem sunt à bono quod habebant, non perduto ad maius bonum quod non habebant. Et est facta ista conuersio per gratiam cooperātem lib. ar. quo alijs gratia qui ceciderunt appposita non fuit. Nec angelus indigebat gratia præueniente per quam iustificaretur, quia malus non erat, sed qua ad diligendum Deum perfectè & obediendum adiuuaretur. Hæc Magister.

GRATIA insuper est multiplex, vt scribit Brulef. di. 26. q. 3. lib. 2. Est enim gratia prædestinationis, & est ordinario creaturæ rationalis ad gratiam & gloriam, & ista fuit ab æterno. Rom. 9. Cū nondum nati essent pueri Esau & Iacob: Iacob dilexi, Esau odio habui. Est & gratia vocationis, & est quæ nobis offertur à Deo per aliquas motiones vel flagellationes. Gratia iustificationis est illa quæ Deus nobis infundit gratiam gratumfacientem. Gratia magnificationis est collatio gloriæ æternæ pro meritis præcedentibus. Est & quædam gratia cogitationis, & est una bona cogitatio. De qua Paulus: Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis tãquā ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Gratia voluntatis est bona volitio, & istam Deus operatur nobiscum, quia uoluntas est libera, & ita Deus nobiscum non coget eum. Vnde Augustinus: Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Gratia perfectionis est, quando exequitur actum qui est potentia motuū, & istam operatur. Deus per nos, quia sumus instrumenta. Item est adhuc quadruplex gratia, scilicet protectionis, liberationis, extractionis, & saluationis. Et ista distinctio sumitur penes diuersa mala à quibus per gratiam Dei liberamur. Vnde quadruplex est malum, scilicet pugna, poenæ, culpæ, & sequela peccati mortalis. Et secundum quatuor ista sunt istæ quatuor gratiæ. Prima, scilicet protectionis est respectu pugnae diabolicæ, à qua Deus nos pro-

tegit. Vnde Apost. Fidelis Deus qui faciet cum tentatione prouentum. Vnde qui minus tentatur habet gratiam protectionis. Gratia liberationis est illa qua Deus liberat nos à malo miseriæ & poenæ perfectæ, & hoc erit quando erimus in patria minus perfectè in isto mundo. Gratia extractionis est illa qua extrahimur à malo culpæ postquam peccauimus. Psal. Eduxi te ab inferno animam meam. Gratia saluationis est quando aliquis non habet amplius sequelam peccati, & ista erit perfectè in gloria: Sequela peccati est fomes, & deordinatio, & multa alia sunt. Istæ gratiæ sumuntur ab Esa. 12. Proteget Dominus Deus exercituum castra Hierusalem, liberans, extrahens, &c. Brulef. &c. Et (ut idem dicit) quod inter omnes corruptiones rerum corruptibilium, nulla corruptio intantum displicet Deo summo auctori & conservatori omnium sicut corruptio gratiæ, quia tam benignè creauit illam in anima nostra ut simus ipsi sibi acceptabiles. Peccatum autem mortale destruit gratiam de meritoriè, & non positiuè & effectiue, quia gratia à solo Deo cratur & annihilatur. Et gratia nobilissimus est habitus, ut ibidem dicit q. v. supra, quæ inclinat semper ad bona opera. Et secundum eundem. di. 43. q. j. lib. 2. est adhuc triplex gratia, scilicet innocentia baptismalis, & poenitentialis, & peccatum in spiritum sanctum propriè habet apponi gratiæ poenitentiali, & eam impugnat quantum ad sui initium, & quantum ad sui terminum. Sicut per originale perditur gratia innocentia, & per actualia impugnatur gratia poenitentialis. Brulef. GRATUITUM dicitur tale aliquid à gratia gratumfaciente, & sic omnia opera facta ex charitate dicuntur gratuita, & etiam virtutes existentes cum gratia. Et aliquid dicitur gratuitum tripliciter, vt notat Brulef. di. 27. q. j. lib. 2. & q. 2. Vno modo quia est donum gratis datum à Deo, ut intellectus, voluntas, hæc sunt dona gratuita. Secundo modo dicitur gratuitum ex eo quod est aliquo dono superaddito naturæ gratis collato à Deo, ut Prophetia, siue sit naturale siue supernaturale. Tercio modo dicitur aliquid gratuitum, ut gratiæ gratis datæ cum gratia gratumfaciente, & sic omnes virtutes exeuntes in nobis cum gratia,

gia, dicuntur gratuita, sic fides & spes dicuntur gratuita, quoniam sunt cum charitate siue gratia, quia gratia est forma virtutum, Stephanus Brulefer.

DE GRATIA Christi. Ponitur autem triplex gratia in Christo, secundum Alexan. de Ales part. 3. q. xj. scilicet gratia singularis personæ, gratia capitis, gratia unionis. De qua non parum multa scribit S. Bonauen. di. 13. tribus ultimis quæst. lib. 3. & post eū Gab. di. j. q. 2. li. 3. Gratia singularis personæ est gratia gratumfaciēs, animam Christi perficiens, qua homo Christus secundum naturam assumptam excellenter & singulariter placuit Deo, secundum illud Matth. 13. & 17. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Per hanc quoque gratiam: opera Christi, secundum humanitatem, meritoria fuerunt, & patri accepta ad nostram redemptionem. Gratia capitis est qua tanquam caput Ecclesiæ gratiam influit membris: de qua ad Ephes. 1. ipsum dedit caput super omnem Ecclesiā, quæ est corpus eius. Et August. ad Darda. In Christo habitat omnis plenitudo gratiæ, sicut in capite omnes sensus. Et Hugo de Sacramentis, Sicut Spiritus hominis mediante capite descendit ad membra viuificanda: sic spiritus per Christum venit ad Christianos. De quo copiose legitur Bonauen. & Gabrielem ubi supra. De quo & in verbo *Plenus gratia*, infra uidebis. Gratia quoque Christi in cæteros redundabat tripliciter (ut idem scribit Gabriel distin. xvi. quæst. j. lib. j.) scilicet effectiue principaliter inquantū Deus, sic ad Deum non fit missio, sed magis sic mittit. Meritoriè, inquantum homo, & ministerialiter meritoriè redundabat in Sacramentorū collationibus, quibus efficaciam meruit. Ideo in baptismo (ubi tactu sanctissimæ suæ carnis aquis vim contulit regenerationem, ut dicit Beda) missus est ad eum spiritus sanctus in specie colubæ, quod est animal fecundum. In sua prædicatione redundabat ministerialiter, quia per eam hominum corda ad gratiā disponebantur. Ideo tunc missus fuit spiritus sanctus in specie nubis lucidæ, cuius est lucem receptam spargere, quomodo prædicatores doctrinam. Ab Apostolis autem redundabat solum gratia ministeria-

liter, & hoc vel ad sacramentorū administrationem vel verbi prædicationem. Propter primum fuit missus ad eos spiritus sanctus in specie flatus, quando Dominus (Dicens: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.) commisit eis dispensationem sacramenti poenitentiae, quod est magis necessarium sacramentum post baptismum. Flatus nihil est eius qui flat uel spirat. Et in sacramentorum collatione ministeriali, nihil ex ministri bonitate vel malitia contrahit effectus sacramenti. Propter secundū missus est in die Pentecostes in specie linguarum ignitarum, ut essent proflui uerbis, & feruidi charitate, atque ad suam & aliorum salutem zelosi. Et de gratia capitis aliās dicitur, & ubi supra. Gratia unionis creata secundum Alexan. ubi supra. Est enim duplex gratia secundum eum ibidē, scilicet creata & increata. Et gratia unionis creata est dispositio, quæ ab increata gratia relinquitur, quæ disponit ad hanc unionem ex parte humanitatis. Et secundum eum non est aliud quàm Deiformitas, vel diuina assimilatio, vel gratia unionis, secundum Gabr. di. j. q. 2. lib. 3. est illud quo natura humana formaliter unitur Deo, hoc est unio ipsa, siue sit relatio, siue qualitas absoluta: de illa posset intelligi dictum Augustini: Quicquid conuenit filio Dei per naturam, conuenit filio hominis per gratiam. Hinc ait idem Alexan. memb. 3. q. 11. In Christo enim fuit gratia singularis sanctitatis secundum quā fuit sanctus homo: ita quod nihil deesset sibi de gratia, quæ posset haberi ab homine. Item fuit homo Deus, & ideo necessario fuit in eo gratia unionis, quia quod sit homo Deus, habet per unionem. Item ipse fuit mediator Dei & hominum: & ideo fuit gratia in ipso secundum quam esset caput Ecclesiæ, ut esset medium influentiæ gratiæ in nobis, sicut caput ad alia membra. Et subiungit ibidem, quod hæc gratia multiplicata in Christo est una secundum essentiam, non tamen est una quantum ad actum vel operationem: quia alius actus est unire humanitatem diuinitati, alius influere gratiam, & alius esse exemplar ad omnes animas sanctas. Secundum primum attenditur in Christo gra-

tia

201
tia vnionis, secundum secundum gratia
capitis, secundum tertium gratia singula-
ris personæ. Et gratia vnionis omnium
creatarum est maxima præsupponens in
subiecto vtrunque gratiam, scilicet gratiã
capitis, & gratiam singularis sanctitatis.
De hoc vide latius Alexan. par. 3. qu. 12.
memb. j. ar. i. Et post eum Gab. d. j. q. 2. li. 3.
De hoc Aug. etiam innuit 13. de Trin. ca.
19. & allegat Magi. Cum lego: Verbum
caro factum est, & habitabit in nobis: in
verbo intelligo verum Dei filium: in car-
ne cognosco verum hominis filium, &
utrumque simul in vna persona: Dei, &
hominis ineffabili gratiæ largitate con-
iunctum. Et infra. In rebus verò æternis
summa veritas rectè attribuitur verbo
Dei. Et secundum hoc quod Ioannes ad-
dit: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi
vnigeniti à patre plenum gratia & verita-
tis. Plenum gratia, refertur ad naturam as-
sumptam, & veritatis ad personam assu-
mentem, hac enim gratia creatura eleua-
tur super statum creaturæ: nedum ad per-
fectissimam Dei vissionem & fruitionem,
quod omnium beatorum est. Sed ad per-
sonalem cum diuina natura vnionē. Qua
fit vt ille homo tēporaliter natus ex Vir-
gine, sit vera & realiter vnigenitus patris:
natus ex eius substantia in æternitate, qua
elevatione creaturæ maior excellentia in
creatura cogitari non potest. Et sic gratia
vnionis creata est perfectissima assimila-
ti o creaturæ rationalis ad Deum, quæ pos-
sit esse, aut intelligi (vt inquit Alexan.) Et
per gratiam vnionis inhxerentem soli ani-
mæ, tota natura humana, & partes eius &
proprietates verbo sunt unitæ. Nam totā
naturam humanam, & partes eius animā,
scilicet corpus cum proprietatibus suis
assumpsit verbum, vt dicit Damas. & Alle-
gat Magist. d. 2. lib. 3. & latius hoc idem de-
clarat Gab. vbi supra. conclus. iij. Et ut idē
refert gratia vnionis dupliciter considera-
tur. Vno modo vt de facto coniuncta gra-
tiæ gratum facienti & beatificæ. Et sic lo-
quuntur de ea Sancti, cum dicunt eam esse
summam gratiam, quod verum est, put
includit alias gratias. Alio modo conside-
ratur, vt separata ab alijs de possibili, sic
considerata cum præcisione seu separa-
tione à gratia beatifica, non est perfectis-

simā, quia vnio hypostatica (vt dicit Sco.)
est secundum rationem notionalem: bea-
tifica verò vnio seu gratia est secundum
rationem essentialem. Vnde perfectius est
esse beatum simpliciter, & non vnitum,
quam esse vnitum hypostaticè & non bea-
tum, cui videtur consonare illud B. Aug.
de sancta viduitate: Beatior fuit virgo Ma-
ria concipiendo filium Dei in mente, quam
corpore. Prima concipio est per gratiam
gratificantem. Secunda per gratiam vnio-
nis, vide de hoc latius Gabrielem vbi su-
pra. & S. Bona. di. 13. lib. 3. q. penult. & Ri-
chard. in 3. dist. 13. artic. 3. qu. 2. Et secun-
dum Bonauen. differunt gratia capitis, &
gratia vnionis solum quo ad connotatū,
quia gratia vnionis connotat effectū cir-
ca Christum: gratia capitis effectum circa
membra Christi: & differunt à gratia sin-
gularis personæ, sicut increatum à crea-
to, sicut diuina essentia ab habitu gratiæ
quem infundit. Bonauentura.

GRATVS, ACCEPTVS. Ad hoc autem quod
aliquis sit verè gratus, duo requiruntur,
vt scribit S. Bonauen. dist. 22. libr. 4. circa
tex. scilicet quod pro loco & tempore sit
memor beneficiorum ad gratias agendū,
& quod sit promptus ad obsequendum, &
reddendum bonum pro bono. Per opposi-
tum dicitur ingratus, qui beneficiorum
est immemor. Et aliquem esse Deo gratū,
vel charum vel Dei amicum, potest dupli-
citer dici, ut notat Dominus Cardinal. Ca-
meracen. q. 9. art. 2. lib. j. Vno modo deno-
minatione intrinseca: ab habitu, uel actu
charitatis vel gratiæ animam ipsius infor-
mante. Alio modo denominatione extrin-
seca ab ipsa diuina voluntate acceptante.
Vel magis propriè loquendo, aliquis po-
test dici amicus Dei dupliciter, quia dili-
git Deum, vel quia diligitur à Deo: de
hoc vide latius in verbo Amicus Dei.

GRATITUDO vel gratiarum actio, Græcè
ἐὐχαριστία, & εὐχαρίστος gratus. Est autē
gratitudo seu gratiarum actio virtus spe-
cialis, reddens gratiam benefactori, secun-
dum beatum Thom. 2. 2. quæst. 6. ar. j. & a-
gere gratias est verbis habere in animo, re-
ferre in factum vel re. Ita eruditi obseruant
hanc differentiam, de quo aliàs scripsi-
mus, per oppositum dicitur ingratitude.
Est autem in gratitudo quælibet (secundū
beatum

beatum Thom. 2. 2. quæst. c. vii. ar. 1. peccatum, quia tollit debitum gratitudinis, quod est debitum honestatis: & ingratitudo (ut scribit sanctus Bonauen. dist. 22. libro 4.) in explanatione textus dicitur dupliciter. Vno modo obliuio beneficii cum contemptu: videtur quando est locus & tempus agendi gratias, & recognoscendi: & sic est peccatum speciale contentum sub omissione. Alio modo ingratitudo & ingratus dicitur, qui recipit bonum & reddit malum, & hæc est circumstantia peccati, & sic est in omni peccato: & tanto magis aggrauans, quanto homo plura bona percepit. Et per hoc (ut habet Magister di. 22. li. 4.) dicuntur peccata dimissa redire, & imputari, quia per ingratitudinem, ita reus & peccator constituitur, ut ante fuerat, &c.

GRAUITAS peccati, ex multis attenditur, ut scribit Gabriel di. 22. q. 1. li. 2. Quandoque ex intrinseca ratione peccati, quia opponitur magno bono formaliter, quod & priuat. Sic & odium Dei maximum est malum, quia formaliter opponitur charitati Dei, quod est maximum bonum. Et hoc idem vult di. 13. q. 2. art. 2. dub. 2. li. 4. Et (ut ab eodem scribitur dist. 35. q. vnica, li. 2. art. 3. dub. 3.) grauitas, ait, peccati sumitur ex rectitudine quam priuat. Vnde illud peccatum est grauius ex peccati genere, quod opponitur rectitudini meliori. Illa autem rectitudo est melior, quæ finis est immittitio cæteris paribus. Loquendo autem in eodem genere peccati mortalis, illud est grauius in quo voluntas maiori libidine peccat, quia quanto magis conatur, tanto perfectior actum causat, & tanto magis tenetur ad rectitudinem proportionalem illi actui debitam, quam cum voluntate negligit, grauius peccat. Hæc Gabriel. Attenditur quandoque grauitas peccati, ut idem dicit Gabriel di. 22. libr. 2. ex arduitate vel pluralitate precepti, vel præceptorum, illud peccatum prohibentium. Sic grauius sunt transgressiones præceptorum primæ tabulæ quam secundæ: & grauius est sacrilegium quam simplex furtum: & grauius patricidium quam homicidium simplex. Attenditur etiam ex maiori (ut dictum est) peccandi libidine ad quam sequitur maior contemptus. Item ex grauioris damni sequela. Item ex multiplici circumstantia actuali & personæ dignitate resistendi

fortitudine maiori ingratitudini, & sic de alijs multis. Ponit sanctus Bonauentura plures modos, quibus peccati grauitas cognoscitur distinct. 33. libr. 2. in explanatione textus. Dicitur itaque unum peccatum grauius alio. Vno modo causalitate, & sic peccatum diaboli dicitur esse maius, cuius inuidia mors introiit in orbem terrarum. Secundo modo generalitate, & sic peccatum primi parentis dicitur fuisse maius, quia in totum genus humanum se diffudit, de quo paulo post dicitur. Tertio modo enormitate, & sic peccatum Iudæ dicitur esse maximum, quia vendidit Deum. Quarto modo ingratitudine, & sic peccatum illius dicitur esse maius, qui plura percepit dona gratiarum. Quinto modo periculositate: & sic peccatum ignorantie dicitur esse maximum, quia periculosum. Sexto modo inseparabilitate: & sic peccatum cupiditatis dicitur esse maximum, quia cum alia vitia cum homine consenscant, sola auaritia iuuenescit. Septimo modo importunitate: & sic de superbia dicitur esse maximum, quia etiam ex ipsis bonis operibus consurgit. Octauo modo pronitate: & sic luxuria dicitur esse grauius, ad quam homines magis sunt proni. Nono modo maioris gratiæ impugnatione: & sic peccatum in spiritum sanctum dicitur esse maximum. Decimo modo ratione maioris offensus: & sic peccatum idolatriæ dicitur esse maximum. Vndecimo ratione facilitatis resistendi: & sic dicit Magister, quod peccatum Adæ fuit grauissimum. Duodecimo ratione improbitatis atque libidinis: & sic cuiuscunque generis peccatum maius potest fieri ab altero. Hi modi consueuerunt assignari a Doctoribus, & sunt magis consueti, quos & recitat sanctus Bonauentura ubi supra. Et secundum hæc, ut scribit Gabriel dist. 22. quæstione 1. libro 2. peccata habent se ut excedentia & excessa in grauitate. Simpliciter tamen grauius est ex genere siue obiecto, & quod scilicet formaliter repugnat maiori bono, & ita erit circa obiectum magis bonum. Similiter ubi plures rationes grauitatis & malitiæ concurrunt. Hinc Scotus distinct. 21. libro 2. ait grauitatem peccati ex hoc concludi, quod opponitur magis intensæ bonitati: vel quia bonitas appositæ est

B b magis

magis necessaria, scilicet quia peccatū tale est magis contra plura præcepta, & magis ardua quàm aliud peccatum. Et peccatum Adæ (vt idem ait Gabriel) non fuit grauiſſimum ſimpliciter, ſed ex quibuſdā accidentalibus circumſtantijs, quia totum genus humanum ex ſequela infecit, & originali iuſtitia ſpoliauit: & quia fuit perſona digniſſima, & ad reſiſtendū fortiſſimā propter adiutoriū originalis iuſtitie, & per hoc ex maiore ingratitudine proceſſit. Sed peccatum Eue fuit ſimpliciter grauius peccato Adæ, quia proceſſit ex maiore ſuperbia volentis aſſimilari Deo, & credentis hoc fieri poſſe, & ex maiore libidine & contemptu Dei. Cuius ſignum etiam, quia grauiori pœnia mulier quàm vir punita eſt. Quo ad circumſtantiā verò ac cidentale dignitatis perſonæ, reſiſtendi fortitudine, prudentia, & vigore: dāni & ſequelæ grauius fuit peccatū Adæ quàm Eue, quia dignior fuit & maiore prudentia & fortitudine præditus, cuius tranſgreſſio in totā poſteritatē redundauit. Non autē fuit ſimpliciter grauiſſimū peccatū Adæ, quia non fuit in Deum tanquam in obiectum, nec formaliter opponēbatur charitati Dei, quamuis illam priuabat demeritoriē ſicut quodlibet mortale, nec proceſſit ex maxima libidine, nec fuit cōtra præceptū maximè arduū, ſed ex circumſtantiā, vt dictū eſt. Et ſi Adam non peccaſſet, propter peccatum Eue, genus humanum nō periſſet. Non enim Eua, ſed Adam principium fuit totius generis humani. Videatur latiùs Gabr. & Scotus di. 21. li. j. Ponit & ſanctus Bonauen. diſt. 38. libr. 4. in dubijs literalibus hos grauitatis peccati modos. Dicitur enim (vt inquit) vnum peccatum grauius alio, aut ratione contemptus, & ſic peccatum in ſpiritum ſanctum, aut ratione libidinis, vt peccata contra naturam, in quibus libido totū abſorbet naturale iudicatorium: aut ratione ingratitudinis, & ſic peccatum Adæ in Paradifo: aut ratione punitionis, & ſic peccatum adulteriij, in quo præcipiebatur mechuſ & mocha lapidibus obrui. Sicut dicitur Deut. 22. Vnde Clemens Papa: & refert Magiſt. grauiſſimè diſt. 38. quarti. Quod in omnibus peccatis adulterium eſt grauius. Et ſubiungit Magiſter grauiſſimè er-

go peccant adulteri, grauius fornicarij: ſed cunctis hiſ grauius inceſtuoſi, quos omnes tranſcendunt contra naturam delinquentes, &c. Tantò inſuper grauiora ſunt peccata, quantò diutius intellectionem animam detinent alligatam: vt habetur de conſuetudine cū tanto referēte Gabr. diſt. 15. q. 1. 4. lib. 4.

GVL A Græcè *δαίμων* & *δαίμων* γούλο-
sus, heluo, & *δαίμων* guttur. Et eſt gula immoderata cibi auiditas, vel inordinatus appetitus cibi & potus, ſecundū beatum Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 118. art. 1. & Albertus Magnus in compendio ſuo lib. 3. cap. 20. & ſecundum Cortesium libr. 3. ſenten. diſt. 8. Gula non modo guſtus obſonatrix, ſed etiam opſophaga intempeſtiua vocatur. Hæc enim tanquam ſua ſorta ſolidam alacritatem, ſcurrilitatem, cœnoſitatem, loquacitatē, mētisq; caliginē gignit, atq; etiā ſobrietati eſt hoſtis & inimica. Et ſecundū Gabr. di. 22. quæſt. 1. lib. 2. Gula non eſt aliud quàm inordinatus appetitus cibi reſicientis ſuauius. Vnde, vt idem dicit, peccatum mulieris inchoatum fuit in ſuperbia, progreſſum habuit in auaritia, conſummationem verò in gula, in actu comedendi contra præceptum, & ita terminatum in inobedientia. Latiùs ibi Gabriel.

VEL **G**VL A eſt immoderatus uſus ciborum, Et committitur quinque modis, ut ſcribit Richar. diſt. 15. ar. 3. quæſt. 6. libro 4. in ſolu. argu. & habetur de conſe. diſt. 1. Quinque. Aliquando enim homo indigētiae tempora præuenit, Aliquando tempora non præuenit, ſed cibos lautiores quærit, id eſt præcioſos, Aliquando quæ ſumenda ſunt, expetit accuratius, id eſt cum nimia ſollicitudine præparandi. Aliquando & qualitas ciborum, & tempus congruit, ſed quantitate intemperata ſumēdi, menſurā reſectionis excedit nō minus abiectius eſt q̄d deſiderat, & tamē ipſo eſu immenſi deſiderij deterius peccat. Quolibet autem prædictorū modorū pōt eſſe gula peccatū veniale, & ſic per eā nō frangitur ieiuniū, & in quolibet pōt eſſe rātus exceſſus, quod eſt peccatū mortale, & ſic per illam frangitur ieiunium, quod eſt à uitijs abſtinere, & in aliquo caſu ieiunium Eccleſiæ. Richar. Gula autem ſecundum Gerſonem

nem par. tract. de cognitione peccatorum venialium & mortalium, consideratione xj. Est desiderium aut appetitus deservatus in mādūcādo, & est de se ueniale. Si est appetitus solū ex natura, & quando nō transgreditur praeceptū Dei uel Ecclesiae sine rationabili causa, sed quando tale placitū habetur in manducando, qđ pponitur diuino amori. Hoc est dictū qđ potius fieret transgressio mādatorū Dei, qđ abstinere a mādūcādo, & ibi est peccatum mortale: sicut si aliquis ppter suū gulosum manducare vult rapere alienū, aut nō vult ire ad Ecclesiam, quando ad hoc tenetur, aut quando scienter omittit facere aliquod mādatorū Dei propter nimiam suam repletionem aut inebriationē. Item quādo homo scienter se inebriat, peccat mortaliter. Et similiter facit ille, qui alium per malitiam inebriat, aut agit pro inebriati malo, scilicet vel ad decipiendū vel infamandum. Hęc Gerson ubi sup. quem & videre potes part. 2. de uitijis capitalibus, & in suo tripartito circa peccatū gula: & in regulis moralibus, ubi & ostendit quando est peccatum mortale. Gula secundum August. sic describitur: Est immoderata cibi auaritia. Vel sic: Gula est vorax edacitas naturae finibus nō contenta. Et est aduertendum (ut scribit Gerson de septē vitijis capitalibus) quod gula nō dicitur seu denominat quemlibet appetitum edendi vel bibendi, sed solum inordinatum, quia ex eo inordinatus dicitur, qđ recedit a debito rationis; nec vitium gulæ in substantia seu quantitate cibi propriē consistit, sed in concupiscentia non regulata ratione. Et ideo si aliquis excedat in quantitate cibi, non propter concupiscentiam, sed quia illud sibi necessarium esse existimat, hoc non pertinet ad vitium gulæ, sed ad aliquam imperitiā. Sed tunc pertinet ad gulā, quando aliquis propter concupiscentiā cibi delectabilis scienter excedit mensuram edendo. Plura de gula scribit Gerson ubi supra. Et secundum Gregor. 3. libr. moral. quinque sunt species gulæ, scilicet inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, habetudo sensus circa intelligentiam. De his latius Gerson ubi supra. Et quid mali inferat gula, uide per pulchrē eundē Cācellariū part. 4. sermo.

ne Dominice aduentus de gula, & aliis: p. eā enim relinquitur Deus & eius pcepta, multa q; mala facit, ut ibidem ostendit.

Delitera. H.

HABITVS est quedam animi qualitas acquisita ex frequentatis actibus uel ex vno multū vehemēti, quo anima facilius disponitur ad aliquid faciendū. Et differt a dispositione, qđ hęc facilius, ille difficulter mobilis est a subiecto, secundum Aristot. in Predicamentis. Vnde beatus Thom. ait: Habitus est qualitas de difficili mobilis, quā homo potest uel quum voluerit, reddens operationem delectabilem. Et habitus est secundum quem ad aliquid nos habemus bene vel malē. Thom. prima parte, quæst. 83. artic. 2. Et ut habet Aristot. in post. predicamentis, habitus multis modis accipi potest. Gabriel dist. 33. q. i. libro 3. accipit pro qualitate animæ, quæ determinat potentiam in agendo. Vnde Philosophus dicit: Habitus sunt secundū quos ad passionem nos bene uel malē habemus, puta ad irasci. Siquidem vehemēter vel remisse malē habemus: si mediæ, bene. Et potest sic describi, ut idem Gabriel scribit, accipiendo pro habitu acquisito. Habitus acquisitus est qualitas ad soluta difficulter mobilis, ex actu vel actibus potentie uitalis genita, ad similitudinem actuum productionem potentie inclinatiua. Hęc diffinitionem diffuse declarat Gabriel: pauca ex multis referam. Dicitur qualitas, & capitur pro qualitate accidentali, ad excludendam formam substantialem. Dicitur absoluta, quia habitus non est respectus, nec tantum modus rei. Nam habitus est productiuus actus: respectus autem non est de numero actiuorum. Dicitur difficulter mobilis, per quod excluditur actus potentie cognitiue & appetitiue, quæ facilius corrumpuntur: nō enim permanet cessante poenitentia obiecti in se vel in aliquo sui representatiua. Habitus autem manet transiente actu, etiam dum se potentia conuertit ad aliud, ut patet in dormiente, & se ab actuali obiecto.